

NAAR NIEUWE ARBEIDSVERHOUDINGEN

In 2011 publiceerde AWWN samen met CNV Vakmensen, FNV Bondgenoten en De Unie aan het begin van het nieuwe cao-seizoen het manifest *Naar nieuwe arbeidsverhoudingen*, waarin de werkende al centraal werd gesteld. Het was een gezamenlijk pleidooi om te investeren in goede arbeidsverhoudingen, om aan de onderhandelingstafels innovatieve afspraken te maken over arbeidsverhoudingen en arbeidsvoorwaarden. Het manifest moest tegenwicht geven aan de vertrouwenscrisis die zich in Europa, de Neder-

landse overlegeconomie en binnen bedrijven manifesteerde. De opstellers benadrukten dat mensen, werkenden, steeds meer gewicht in de schaal leggen bij het realiseren van groei en welvaart. En dat vanwege de vergrijzing en ontgroening ieders inzet van belang is om als land te kunnen blijven concurreren en groeien. Het thema duurzaamheid kreeg een vaste plaats in de sociaaleconomische verhoudingen. Bijzonder was dat het manifest, met een brede en ambitieuze agenda, opgesteld was door vier organisaties op mesoniveau.

Het laat zien hoe partijen op mesoniveau zelfstandig positie kiezen en invulling geven aan het eigentijds functioneren van de polder.

Hans van der Steen (AWVN), Anja Jongbloed (FNV) en Jaap Jongejan (CNV), de opstellers van het manifest van 2011.

Harry van de Kraats in gesprek met Mark Rutte tijdens het AWWN-jaarcongres 2014.

Patroon werd werkgever, arbeider werkende De werkende centraal

Sprak men honderd jaar geleden over patroon en arbeider, het ingeburgerde begrippenpaar nu is – ook in wet- en regelgeving gebruikelijk – werkgever en werknemer. Door de jaren heen is de aanduiding werkgever nauwelijks veranderd. Bij de werknemer ligt dat anders. De toename van het flexwerk in Nederland heeft de taal verrijkt. Met uitzondering van de seizoenarbeider komt het woord arbeider weinig meer voor, woorden als medewerkers, flexwerkers, uitzendkrachten, freelancers des te meer. In de trendstudie *De arbeidsmarkt in 2040; ingrijpende veranderingen, maar ook veel continuïteit* (2016) stelt Paul de Beer, bijzonder hoogleraar arbeidsverhoudingen, dat instituties op het gebied van arbeidsmarkt en sociale zekerheid niet gebaseerd zullen blijven op een standaard mannelijke voltijd werkende met een ononderbroken loopbaan in een vaste baan. De variatie aan arbeidspatronen – arbeidsduur, contractvorm, loopbaan, sekse – zal zo groot zijn dat er op de arbeidsmarkt feitelijk geen standaardwerknemers meer rondlopen.

De door De Beer gesignaleerde ontwikkeling, was ook AWWN opgevallen. Niet de 'werknemer' zou uitgangspunt voor beleid moeten zijn, maar de 'werkende'. In het licht van de grote en snelle veranderingen op de arbeidsmarkt maakte het immers niet meer uit onder welk kopje iemand aan het werk was. De terminologie paste niet meer bij de veranderde arbeidsmarktomstandigheden, vond AWWN. In 2012 introduceerde de werkgeversorganisatie in de publicatie *Flexibiliteit met perspectief* het begrip 'werkende' – een begrip dat veel beter paste bij de nieuwe situatie in ondernemingen en organisaties. 'Werkenden' als uitgangspunt nemen in plaats van werknemers, zou een keerpunt blijken in het debat over arbeidsrelaties.

De gevolgen van de ommezwaai in het denken was het begin van wat Aart-Jan de Geus in 2014 de zoektocht noemde naar een nieuwe arbeidsorde. De voormalige CNV-vakbondsman en oud-minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid sprak hierover in een AWWN-denktank met werkgevers, vakbonden en wetenschappers. De Geus omschreef de 'vaste baan' als de 'ticket zekerheden'. Via de cao worden veel zekerheden gerealiseerd: de vaste baan is een ticket voor inkomen, gezin, huis, sociale contacten en de belegde boterham. Deze orde erodeerde volgens De Geus. 'Het werk wordt individueler, de betaling meer resultaatafhankelijk. Informeel werk wordt niet formeel, formeel werk wordt deels atypisch. Vakbonden houden dit niet tegen en verliezen terrein.' Met alle gevolgen van dien voor het plaatsbewijs. De woorden van De Geus waren koren op de molen

van Harry van de Kraats, de nieuwe algemeen directeur van AWWN die in 2013 was aangetreden. Het sociaal beleid in Nederland was aan herziening toe, en hij wilde het debat open gooien. Dat lukte.

Op 13 oktober 2014 werden de resultaten van de denktank gepresenteerd tijdens het AWWN-jaarcongres. Het manifest, *Een verantwoorde weg naar groei, nieuw sociaal beleid voor Nederland*, werd aangeboden aan minister-president Mark Rutte in de tent van Circus Renz op het Malieveld. Het manifest sloeg aan. Voorpaginanieuws in de landelijke dagbladen, en wekenlang kwam in het sociaaleconomisch nieuws het congressthema terug. En dan met name één element uit het manifest: het pleidooi voor een basisregeling sociale zekerheid voor alle werkenden, ongeacht de juridische contractvorm, dus óók voor zzp'ers. In de aanloop naar het congres had AWWN onderzoek laten doen naar de haalbaarheid van zo'n nieuw stelsel van sociale zekerheid. De conclusie van onderzoeksbureau SEO: een basisregeling sociale zekerheid is wellicht mogelijk, wenselijk, betaalbaar en realiseerbaar.

Voor vakbond FNV was het manifest een brug te ver. Lopende de voorbereidingen van het manifest haakte de werknemersorganisatie af. Ook minister-president Mark Rutte had zijn aarzelingen. Hij typeerde het idee als interessant, maar op korte termijn politiek onhaalbaar. Dat het voorstel zoveel weerklank vond had uiteraard te maken met de gesignaleerde snelle opkomst van de zzp'er (1,1 miljoen in 2018), maar ook met de moeizame omgang met deze categorie werkenden in politiek en beleid, een situatie die tot op de dag van vandaag voortduurt. De AWWN-plannen werden in het algemeen goed ontvangen. Het leidde onder meer tot Kamervragen aan premier Rutte. Verongelijkte reacties kwamen uit de hoek van vooral individuele zzp'ers die zich afzetten tegen de suggestie dat zij zich verplicht zouden moeten verzekeren.

Nog in 2018 lanceerde AWWN – mede onder invloed van de opkomst van de platformeconomie – de contouren van een nieuw stelsel van sociale zekerheid. Ook hierin staat de werkende centraal en worden diens (on)zekerheden opgelost, los van het type arbeidsovereenkomst of de werkgever waar hij in dienst is. Er is steeds meer draagvlak voor dit denken uit de AWWN-koker. In de regeringscommissie die zich bezighoudt met de hervorming van de arbeidsmarkt (commissie-Borstlap) is het AWWN-gedachtegoed over een basisstelsel sociale zekerheid onderdeel van studie.